

KONYA-ERMENEK'TE TERKEDİLMİŞ XIX. YÜZYIL MESCİDLERİ

Arş.Gör. Remzi DURAN

Çalışmamızın konusunu teşkil eden XIX. Yüzyıla ait olarak tesbit ettiğimiz dört mescid, halen Konya iline bağlı Ermenek ilçe merkezinde bulunmaktadır (I.Resim).

Tarihin çok eski devirlerinden beri coğrafi, topoğrafik ve stratejik hususiyetlerinden dolayı dikkatlice seçilmiş bir yerleşim yeri olup, eski Kilikya bölgesinde yer alan Ermenek (Germanikopolis) bu eski devirlerde Anadolu'daki krallıkların birbirileriyle olan mücadeleler neticesinde pek çok el değiştirmiştir¹.

Bizi bu çalışmayı yapmaya sevkeden en önemli sebep, yaklaşık 100-150 yıl boyunca Müslüman Türk'e mabed olmuş bu şirin mahalle mescitlerinin hizmet dışı bırakılmaları sebebiyle bakımsız kalarak yok olmakla karşı karşıya kalmış olmalarıdır.

TEKKE MESCİDİ

Taşbaşı Mahallesinde, Gaziler mevkiinde, hükümet caddesinin alt tarafında yer alan mescid, tek katlı olup üzeri kiremit kaplı beşik çatı ile örtülüdür.

Mescidin bitişiğinde evvelce bir Mevlevîhane mevcut iken², 1924 yılında tekkelerin kapatılmaları neticesinde bakımsız kalarak yıkılmış, sadece mescit kısmı günümüze kadar gelebilmiştir. Adını da buradan alan mescidin oldukça meyilli bir arsa üzerine kurulmuş olması sebebiyle güney cephesinde zemin yaklaşık beş metre kadar doldurulmuştur.

Mescide Hükümet caddesinden aşağıya doğru, üzeri oluklu sac levhalarla örtülü ahşap merdivenli bir koridor ile inilmektedir.

Minaresi olmayan mescidin kuzey cephesinden, sonraki onarımlarda ilâve edildiği anlaşılan, üst mahfile çıkışı sağlayan merdivenlerin üst kısmı bu vazifeyi de görmektedir.

Dıştan dışa 7.00 X 10,15 metre ölçüsünde, dikdörtgen plânlı mes-
cidin ilk yapıya ait olan duvarları 1 m., sonraki onarımlarda ilâve
edilen duvarlar 65 cm. kalınlığındadır (1.Şekil).

Harim'e, kuzey cephenin doğu köşesine yakın yerdeki 1.40 X 1.80
metre ölçüsünde, tablalı, tezyîatsız ahşap tek kanatlı bir kapı ile gi-
rilmektedir. Girişin solunda, iki küçük basamaklı merdivenle çıkılan,
zeminden 40 cm. yükseklikteki müezzin mahfilî yer almaktadır. Bu
kısımın üzerinde, girişi dışarıdan yükselen ahşap merdivenlerle olan
fevkâni mahfil yer almaktadır. Kuzey cepheden açılmış küçük dik-
dörtgen bir pencere mahfilin ışık almasını sağlamaktadır. Dört yanda
cephe duvarları üzerine oturan üst örtü, kirişli, üstten kaplamalı tavan
şeklindedir.

Harim'in güney duvarında, mihrabın sağına ve soluna gelecek
şekilde yerleştirilmiş, dıştan 80 cm. içeriden 1.20 m. genişliğinde, dış-
tan içe doğru genişleyen büyük pencereler vardır. Bu pencerelerin üst
kismında, biri mihrap nişi üzerinde olmak üzere, yanyana sıralanmış
daha küçük ölçüde üç dikdörtgen pencere daha mevcuttur.

Mihrab, tezyîatsız, beyaz kireçle badanalı, üst kısmı basık ke-
merle nihayetlenmiş 1.10 X 1.70 m. ölçüsünde yarım daire niş şeklin-
dedir.

Minber ve vaaz kürsüsü ahşaptan yapılmış olup tezyîni herhangi
bir özellik arzetmezler.

Mescidin İnşa Tarihi:

Tekke Mescidi'nin kuzey cephesinde, mahfilin aydınlanmasını
sağlayan pencerenin altında yer alan dört satırlık, sülûs yazılı mermer,
kitâbe fevkâni mahfile çıkan ahşap merdivenlerin gerisinde kaldığı
için tam okunamamaktadır. Okunabilen tarih kısmında, mescidin
1229/1813 yılında yenilendiği yazılıdır. Yani, bu kitabe mescidin inşâ
kitâbesi değil tamir kitâbesidir. Mesciddeki duvarların belirli bir yer-
den sonra ve kuzey cephesinde malzeme ve kalınlık bakımından (1.Şe-
kil) büyük farklılık göstermesi de bu durumu teyîd eder mahiyettedir.

Mescidin inşâ tarihine ilişkin herhangi bir kayıt yoktur. H. Bar-
dakçı³, Ermenek Tapu Dairesi Vakıf kayıtları defteri 80. sayfasında 39
numaradaki kaydında, mescidin, 158 m2.lik bir alan üzerinde kurulu
olduğunun kaydedildiğini yazmaktadır. Oysa, bugünkü 1229/1813 ta-
rihli ilâvesi ile birlikte mescidin kaplamış olduğu alan yaklaşık 72

KONYA-ERMENEK'TE TERKEDİLMİŞ XIX. YÜZYIL

m².dir. Bu kayıt, herhalde, evvelce bitişiğinde var olduğu belirtilen Mevlevihane (Tekke) de dâhil edilerek kaydedilmiş olsa gerektir. Çünkü hem mescidin kurulduğu arsa hem de arazinin durumu buna müsait değildir.

İ.Hakkı Konyalı ⁴, Başbakanlık arşivinde bulunan 387 numaralı Tapu Defterine göre, Kanûnî devrinde, Karaman Eyâletine bağlı Ermenek Kazası'nın senelik umumî gelirinin sağlandığı yerlerden bahsederken "kazada 31 dükkan, 1 hamam, 3 cami, 9 mescid, 1 medrese, 18 zaviye ve 1 türbe" olduğunu belirtmektedir.

XIX. yüzyılın ilk ceyreğindeki tamir ve ilâvestiyle Tekke Mescidi'nin de buradaki 9 mescidden biri veya 18 zaviye'den birine ait olması için bir sebep yoktur.

Yine, 1893 yılı Adana Salnamesi'nde de Ermenek'de -köyleri ile birlikte- 24 cami, 62 mescid, 1 tekke, 2 han, 2 hamam, 64 sıbyan mektebi, 1 rüşdiye, 1 kütüphane ve 1 mektebi iptidaiye'nin mevcudiyetinden bahsolunmaktadır ⁵.

LATİF AĞA MESCİDİ

Sandıklı Mahallesiinde, Hükümet Caddesi üzerindeki Halk Eğitim Merkezi binasının hemen 15 metre kadar güney-doğusunda yer alan mescid, adını, bânisinden almaktadır.

Üzeri düz toprak dam (kara örtü) ile örtülü, kârgir yapılmış mescidin dış duvarları çamur harçla sıvanarak üzeri beyaz kireçle badanalanmıştır. 1972 yılına kadar ibadete açık olan ⁶ bu küçük mahalle mescidi, bu tarihten sonra hizmet dışı bırakılmış olması sebebiyle yıkılmaya yüz tutmuştur. Mescidin arazinin eğiminden istifade edilerek yapılmış ve evvelce depo olarak kullanılmış olan bir alt katı mevcuttur. Mi-naresi yoktur (2.Resim).

Dıştan dışa 6.00 X 7.55 metre ⁷ ölçülerinde dikdörtgen bir plânla inşa edilen mescidin duvarları 75 cm. kalınlığındadır (2.Şekil)

Harım'e kuzey-batı köşedeki, iki yanında eliböğründelerle desteklenmiş saçak altında, 1.28 X 1.80 metre ölçüsündeki tezyinatsız, tablalı, tek kanatlı ahşap bir kapıdan girilmektedir. Harımın üzerini örten düz toprak dam, yanlarda dört cephe duvarına, ortada da 20 cm. çapındaki ahşap sütunun desteklediği, kuzey güney istikametinde atılmış, bir yastık üzerine oturan kalın ahşap hatıla oturmaktadır.

Batı cephesinde, 1.00 X 1.10 metre ölçüsünde dikdörtgen ve güney

cephesinde, mihrabın sağına ve soluna gelecek şekilde yerleştirilmiş, alt kısmı mazgal pencerelerde olduğu gibi dıştan içe doğru genişleyen, dıştan 1.00 X 1.10 m., içten 1.00 X 1.50 metre ölçülerinde ikişer penceresi vardır. Pencereler dıştan, Ermenek'in hemen pekçok cami ve mescitlerinde -Ulu Cami, Taşbaşı Mescidi, Aşağı Mahalle Mescidi gibi- hatta evlerinde de karşılaştığımız ahşaptan, tezyinatlı korkuluklarla kapatılmıştır. İçeriden ise ayrıca çift kanatlı ahşap kepenkleri vardır.

Kuzey cephede, duvara açılmış 0.48 X 1.00 metre ölçülerinde iki adet raflı açık dolap nişi ve cephenin doğu köşesinde de 0.80 X 1.10 metre ölçüsünde çift kapaklı, raflı dolap - kitaplık- vardır. Cami ve mescitlerde yaygın şekilde gördüğümüz bu güzel kütüphane-kitaplık uygulamasını bu mütevazı mahalle mescidinde de görmemiz, bu geleneğin en küçük mahalle mescitlerinde dahî yaygın olduğunu göstermektedir.

Mihrab, ahşaptan yarım daire niş şeklinde yapılmıştır. Üst kısmı üçgen şeklinde son bulan ahşap kaplama mihrabın köşeliklerinde çakmalı, kabartma birer gülbezek konmuştur.

Mescidin minberi yoktur. Pekçok yerde olduğu gibi Ermenek'te de Cuma ve Bayram namazlarının ekseriyetle büyük cami ve mescitlerde kılınması sebebiyle böyle küçük mahalle mescitlerine minber konmamıştır.

Depo olarak kullanılan alt kısma, güney cephenin doğu kenarına yakın yerdeki 0.90 x 1.25 ölçüsündeki basit çakmalı ahşap kapıdan girilmektedir (3.Şekil). Herhangi bir özellik arzetmeyen bu depo kısmının batı cephesinde 1.00 X 1.10 metre ölçülerinde dıştan işlemsiz ahşap korkuluklu, içeriden kepenkli iki pencere yer almaktadır. Bu kısmın zeminden tavana olan yüksekliği 1.50 metredir.

Mescidin Bânisi ve İnşâ Tarihi:

Mescidin bânisi ve inşâ tarihi ile ilgili bilgileri saçaklı giriş kapısı üzerindeki 0.55 X 1.00 metre ölçüsünde, sülüs yazılı üç satırlık türkçe kitabesinden öğreniyoruz (3.Resim).

Kitabenin lâtin harflerine çevrilmiş hali şöyledir:

"Lütfeyle mağrifet kıl yâ Latif

Mescidi bina eyleyen Muhammed Abdüllatif

Mâşâallah teala. Sene 1267.

Bu kitabeye göre, mescid Muhammed Abdüllatif adında bir hayır-

KONYA-ERMENEK'TE TERKEDİLMİŞ XIX. YÜZYIL

sever tarafından 1267/1850 tarihinde inşa ettirilmiştir.

Ayrıca, mescidin batı cephesinde de benzer üslûpta, üç satır halinde türkçe yazılmış 0.53 X 0.53 metre ölçüsünde bir kitabe daha vardır. Bu kitabe metni mescidin bânisine yapılmış dua ile inşâ tarihini ihtiva etmektedir. Kitabe (4.Resim) şöyledir:

"Ya İlahî, lütfedip emrine de olsun devam
Abdüllatif'in makamın eylesün darü's-selâm
Sene 1267."

KAMEROĞLU (TAŞBAŞI) MESCİDİ

Taşbaşı Mahallesi, İğdeli mevkinde kurulmuş olan mescidin adı, Ermenek Tapu Dairesi Vakıf kayıtlarında Kameroğlu (Taşbaşı) Mescidi olarak geçtiği belirtilmektedir⁸. Kitabesi olmadığı için kesin olarak hangi tarihte ve kim tarafından yaptırıldığı belli olmayan mescidin 150 yıl kadar önce Kameroğlu adında bir hayırsever tarafından yaptırıldığı söylenmektedir⁹.

İki katlı olarak, üst kat mescit alt kat gasilhane şeklinde tanzim edilmiş, üzerinde düz toprak damla (Kara örtü) örtülü mescidin kârgir dış duvarları sıvanarak beyaz kireçle badanalanmıştır. Son zamanlarda hizmet dışı bırakılan mescidin, doğu cephesinde, kalan izlerden dışarıdan -dam seviyesine kadar- yükselen merdivenlerle çıkıldığı belli olan düz dam üzerine oturtulmuş ahşaptan, sekizgen gövdeli ve köşk şeklinde tanzim edilmiş şerefesiyle bir minaresi vardır. Ancak minare de mescit gibi yıkılmakla karşı karşıyadır (5.Resim).

Dıştan dışa 6.25 X 8.35 metre ölçülerinde dikdörtgen bir plân şeması arzeden mescidin duvar kalınlığı 80 cm.dir (4.Şekil).

Kuzey cephesinin doğu köşesinde yer alan basık kemerli, kesme taş söveli giriş kapısı, ahşaptan tablalı-çakmalı olarak yapılmış olup üstteki enlemesine tabla kıvrım dal ve gülbezeklerle kabartma olarak süslenmiş, diğer tablalar ise kenarları profillendirilmiş kartuşlarla tezyin edilmiştir (6.Resim). Girişin hemen sağında yerden tavana kadar yükselen 1.72 metre genişliğinde raflı ayakkabılık yer almaktadır. Bu ayakkabılığın arkası-harimin kuzey tarafı yerden 65 cm. yükseltilmiş olup müezzin mahfili fonksiyonunu yerine getirmektedir. Üstten kaplamalı, kirişli düz dam örtü, dört yanda cephe duvarlarına, ortada ise; biri doğu biri batı duvarına bitişik ve biri de ortada serbest üç ahşap sütunla desteklenen doğu-batı istikametinde atılmış ahşap hatıl üzeri-

ne oturmaktadır.

Mescid duvarları içeride çok çeşitli bitki ve cami tasvirleri ile süslenmiştir.

Batı cephesinde, 1.00 X 1.10 metre ölçülerinde, dıştan işlemeli ahşap korkuluklarla ve içeriden çift kapaklı kepenklerle kapatılabilen dikdörtgen şeklinde üç pencere; güney cephesinde ise, mihrabın sağına ve soluna gelecek şekilde yerleştirilmiş ve aynı şekilde tanzim edilmiş iki pencere yer almaktadır.

Doğu duvarında, 75 cm. aralıklarla yerleştirilmiş 50 X 70 cm. ölçülerinde iki açık dolap nişi yer almaktadır.

Mihrab, 0.90 X 1.30 metre ölçüsünde dikdörtgen şeklinde bir niş olup cephede sağa sola çekilmiş perde motifleri ile aralarından sarkan bir kandil, yanlarda da çeşitli çiçek motifleri ile süslenmiştir.

Minberi bulunmayan mescidde cuma ve bayram namazları kılınmamaktadır.

Tezyinat:

Kameroğlu (Taşbaşı) Mescid'i dışarıdan sade, süssüz olmasına karşılık içeride dört duvarda farklı şekillerle yapılmış büyük ebadlı duvar resimleri ile süslenmiştir. Doğu cephesinde boydan boya uzanan, yerden 1.15 metre yükseklikten başlayan ve 1.35 metre yüksekliğinde, 4.65 metre uzunluğunda bir dikdörtgen çerçeve içine alınmış; üst kısımları basık kemerlerle nihayetlenmiş, 75 cm. genişliğinde yer yer dökülmüş altı dar dikdörtgen ve bir adet 1.65 metre genişliğinde geniş dikdörtgen pano ihtiva eden süs kuşağı vardır.

Girişten itibaren birinci panoda ortada üst kısmından çeşitli kıvrım dallar ve püsküller olan büyük bir papatya; ikinci panoda tek bir gövdeden çıkan ve yapraklı dallara ayrılan bir bitki; üçüncü panoda alt tarafları birbirine geçmiş, ortadaki dik yanlardakiler kıvrılarak yükselen üç değişik bitki motifi; dördüncü pano tamamen dökülmüş; beşinci panonun bir kısmı tavan destekleyen ahşap sütunun arkasında kalmış olup görünen kısımda yukarı doğru dik olarak yükselen yapraklı üç dal motifi yer almaktadır. Altıncı pano ise oldukça değişik. Bu panonun dış çerçevesini yanyana sıralanmış kemer sıraları şeklindeki bordür çerçevelemektedir. İç kısımda, iki tarafta alemli kubbeleri ile ortadaki asıl büyük yapıdan daha küçük sanki iki kat gibi tanzim edilmiş birer kubbeli yapı, onların yanında büyük yapının sağına ve soluna gelecek şekilde yerleştirilmiş üçer şerefeli alemli sivri

KONYA-ERMENEK'TE TERKEDİLMİŞ XIX. YÜZYIL

külâhlı uzunca iki minare, bunların arasında büyük alemiyle merkezi büyük bir kubbe ve iki yanında sanki dört kat olarak düzenlenmiş yan sahneleri örten birer küçük kubbe ve büyük kubbenin altındaki boşlukta da, üst kısımda yeşil kırmızı ve mavi renklerde iç içe daireler halinde güneşi veya dünyayı sembolize eden motif, onun altında adalet terazisi ve terazinin kefeleri arasına yerleştirilmiş açık bir rahle motifi ile oldukça büyük bir cami kompozisyonu işlenmiştir. Bundan sonraki dar panoda da iç içe iki daireyi dışarıdan dolanıp yukarı ve aşağı sarkan yapraklı dal motifleri işlenmiştir (7.Resim).

Güney duvarında pencere üst tablası ile tavan arasının boydan boya çeşitli bitkisel motiflerle bir kuşak halinde süslenmiş olduğu kalan izlerden anlaşılmaktadır. Dikdörtgen mihrap nişinin sağında ve solunda benzer şekilde yapılmış, tıpkı bir vazodan çıkan çiçek demetleri motifi işlenmiştir. Mihrap nişinin ortası sağa sola çekilmiş perde motifleri ve ortadan sarkan bir kandil motifi ile süslenmiştir (8.Resim).

Batı duvarında da pencere üst tablasından tavana kadar çeşitli bitkisel motiflerle süslenmiş kuşağın büyük bir bölümü dökülmüştür. Ancak, güneye yakın olan iki pencere arasına üçer şerefeli muhtemelen dört minaresi ile Selimiye Camii tasviri işlenmiştir. Bu cami tasvirinin hemen yarısı dökülmüştür(9.Resim). Kuzeye yakın pencereler arasında yer yer dökülmüş bitkisel süslemeler yer alır. Kuzey duvarını boydan boya kapladığı anlaşılan süslemelerden maalesef hiç bir şey kalmamıştır.

Bitkisel süslemeler ve cami tasvirlerinin hemen hepsinde, sarı, yeşil, kırmızı, mavi ve kahverengi renkler kullanılmıştır.

Alt Kat (Gasilhane):

Mescidin gasilhane ve depo olarak kullanılan, içten içe 4.60 X 6.65 metre ölçüsündeki alt katına batı cephesindeki 1.10 x 1.65 metre ölçüsündeki kapıdan girilmektedir (5.Şekil). Alt katın kırışlı üstten kaplamalı tavanı, batı, kuzey ve güney cephede duvarlara, doğu cephe- de temelle ortaya çıkan kayanın düzeltilmesiyle meydana gelmiş tabii duvara ve ortada iki ahşap sütunla desteklenen ve doğu-batı istikame- tinde atılmış ahşap hatıla oturmaktadır. Tabanı tahta döşemelidir.

Batı cephesinde 0.90 X 1.10 metre ölçülerinde iki dikdörtgen pen- cere yer almaktadır. Güneyde ise, ortada 65 X 70 cm. ölçülerinde bir ocak nişi ve ocağın iki yanında diğer pencerelerle aynı ölçüde ve ben-

zerlikte iki pencere mevcuttur.

Gasilhane'nin kapısı ve pence korkuluklarından günümüze herhangi bir parça kalmamıştır. Ancak, onlarında üst kattakilere benzerliği muhtemeldir.

YUKARI MAHALLE MESCİDİ

Yukarı Mahalle'de, Göksu vadisine giden yolun sağında, meyilli bir arsa üzerine kurulmuş olan mescid adını mahalle adından almaktadır.

Düz toprak dam ile örtülü yapı, arazinin meyilli oluşundan dolayı altta Hoca Evi ve Gasilhane, üstte mescit olmak üzere iki katlı bir düzenlemeye sahiptir. Üzeri sıvalı kârgir duvarlar beyaz kireçle badalanmıştır. Yaklaşık 1970 yılından beri hizmet dışı kalmış olması sebebiyle mescidin tavanı ve tabanı yer yer çökmüştür. Minaresi yoktur (10.Resim).

Dıştan dışa 6.77 X 10.28 metre ölçülerinde dikdörtgen bir plân gösteren mescidin penceleri dışarıdan işlemeli ahşap korkuluklara sahiptir (6.Şekil).

Harim'e, doğu cephesinde, yol seviyesinde açılmış 1.20 X 1.75 metre ölçüsünde geniş tablalı -çakmalı ahşap, tezyinatsız bir kapı ile girilmektedir. Üst örtü, yanlarda dört cephe duvarına, ortada ise ikisi doğu ve batı duvarına bitişik, ikisi serbest dört ahşap sütunun desteklediği hatıla oturmaktadır.

Mescidin doğu cephesinde 1.10 X 1.20 metre ölçüsünde bir, güney cephesinde ise mihrabın sağında ve solunda 1.04 X 1.20 metre ölçüsünde birer ve mihrabın sağında 1.12 X 1.20 metre ölçüsünde bir adet olmak üzere toplam üç pencere mevcuttur. Pencerelemeler içeriden çift kapaklı kepenklere sahip olup bu düzenleme Ermenek'in diğer mescitlerinde de görülmektedir. Batı cephesi sağır olan mescidin kuzey cephesinde 1.00 X 1.35 metre ölçüsünde iki adet raflı, açık dolap nişi mevcuttur.

Mihrab, güney duvarının hemen hemen ortasına yakın yerde, 1.15 X 1.50 metre ölçüsünde tezyinatsız, beyaz kireç badanalı, dikdörtgen bir niş şeklindedir. Mihrabın sağında yer alan iki pencere arasına yerleştirilmiş ahşap minber de maalesef oldukça harap bir vaziyettedir.

Alt Kat (Hoca Evi ve Gasilhane)

Alt katta yer alan hoca evi ve gasilhane kısmı birer odadan

KONYA-ERMENEK'TE TERKEDİLMİŞ XIX. YÜZYIL

müteşekkildir (7.Şekil -10. Resim).

Hoca evi olarak kullanılan, içten içe 4.00 X 5.22 metre ölçüsündeki doğudaki kısma, güney cephenin hemen ortasındaki 1.20 X 1.60 metre ölçüsündeki tezyinatsız ahşap bir kapı ile girilmektedir. İçeride tavanı, kuzeye yakın yerde düzgün olmayan taş kaidelere oturan biri doğu duvarına bitişik biri serbest iki ahşap sütun desteklemektedir. Güney cephede 58 X 85 cm. ölçüsünde iki dikdörtgen pencere yer almaktadır. Doğu cephede 0.90 X 1.10 metre ölçüsünde bir ocak nişi ve ocağın sağında yerden biraz yüksek küçük, açık bir dolap nişi vardır. Batı duvarında da 72 X 60 cm. ölçüsünde ikinci bir dolap nişi yer almaktadır.

Ayrıca, kuzey-batı köşede zeminden 15 cm. kadar yükseltilmiş ve muhtemelen gusûlhane olarak kullanılmış bir bölüm mevcuttur.

Batıdaki Gasilhane olarak kullanılmış olan ve içten içe 4.00 X 4.22 metre ölçüsündeki kısma da güney cephenin ortasında, yandaki odanın girişine yakın yerdeki 1.15 X 1.60 metre ölçüsündeki tezyinatsız ahşap kapı ile girilmektedir.

Sadece güney cephede açılmış 75 X 85 cm. ölçüsündeki tek pencere ile aydınlanan gasilhanenin içerisi oldukça loştur. Bu pencerenin sağında yerden biraz yüksekte küçük bir dolap nişi mevcuttur.

Batı cephede, güney köşede yine küçük bir dolap nişi, ortada 75 X 95 cm. ölçüsünde bir ocak nişi ve ocağın hemen sağında da yine küçük ikinci bir dolap nişi vardır.

Kuzey cephede, biri batı köşesinde zeminden 60 cm. yükseklikten tavana kadar yükselen 50 cm. derinliğinde 1.40 metre genişliğinde, diğeri yine aynı derinlikte ve 2.65 metre genişliğinde tavana kadar yükselen, muhtemelen cesedi yıkamak için yatırıldığı yerler olan nişler vardır.

Bu odanın tavanı da ahşap kirişli üstten kaplamalıdır.

Mescidin İnşa Tarihi:

Mescidin inşa tarihine ait mahalle sakinlerinin söylediklerinden başkaca bir malumat yoktur. Giriş kapısı üzerindeki küçük dikdörtgen şeklindeki kitabelik kısmı boştur. Hemen bütün mimari eserlerde bir gelenek halinde uygulanmış güzel bir özellik olan, yapının bânisi ve inşa tarihini muhtevî bir kitabenin burada da konulmuş olması çok muhtemeldir.

Ermenek'te XIX. yüzyılda yapılmış diğer mescitlere malzeme, teknik, ve plân şeması açısından benzerlik göstermesi ve pencere korkulukları, kepenkleri ile içeride pencere üst seviyesinde dört cepheyi dolanan oymalı çakmalı ahşap bordürüyle 1267/1850 tarihli Latif Ağa Mescidi'ne çok benzerlik göstermesi sebebiyle bu mescidinde bir XIX. yüzyıl yapısı olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç:

Ermenek'te bugün hizmet dışı kalmış olup yıkılmayla karşı karşıya olan bu küçük, mütevazı mahalle mescitleri, plân şeması, malzeme, teknik ve işçilik olarak birbirilerine çok benzemeleri yanısıra düz dam örtüleri -kara örtü- kârgir duvarları, ahşap kirişlemeli ve ekseriyetle tezyinatsızda olsa ahşap sütunlu olmaları ile Konya çevresinde yaygın olan -Sarayönü Küçük Ali Oğlu Camii (1861), Hatip Camii (19.Yüzyıl), Obruk Camii (19 Yüzyıl) ve Beyşehir Çavuşköyü Camii (19.Yüzyıl son çeyreği) gibi -XIX.Yüzyıl cami ve mescitleriyle büyük benzerlik göstermektedirler.

Tekke Mescidi, ilk yapıya ait olduğu belli olan büyük ebadlı blok taşlardan kalınca örülmüş doğu, batı ve güney duvarları ile eski halinin kare bir plân şeması arzemesi hasebiyle, evvelce üzeri düz toprak dam değilse sanki bir kubbe ile örtülüyümüş intibasını uyandırmaktadır.

Kameroğlı (Taşbaşı) Mescidi, incelediğimiz diğer mescitlere plân şeması, malzeme, teknik ve işçilik olarak benzerlik göstermesinin yanısıra içeride zengin duvar resimleri ihtiva etmesiyle de dikkat çekmektedir. Bu neviden, minyatür geleneğine bağlı duvar resimlerinin batılılaşma döneminde (18. ve 19 Yüzyıl) Anadolu'da pek çok cami ve mescitlerde yaygın olarak yapılmış olduğunu görmekteyiz. Konya Ladik Ulu Camii harim duvarlarında bitkisel süsleme ve cami tasvirleri (19. Yüzyıl sonu ilâvesi) ; Amasya - Gümüşlü Cami girişinde, mahfil üstünde kemer alınlığında Selimiye Camii tasviri (19.Yüzyıl) ¹⁰; Beyşehir-Çavuşköyü Camii'nde yer alan bitkisel süslemeler ve Selimiye Camii tasviri; Tavşanlı Kurşunlu Camii mihrap duvarında yer alan cami tasviri (1813) ¹¹; Fethiye-Seki Yaylası Tekke Camisinin hariminde bitkisel süslemeler, adalet terazisi ve cami tasvirleri (1846)¹²; Merzifon-Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii'nde ve şadırvan kubbesindeki cami tasvirleri (1875) ¹³ gibi hemen yakın benzerlikte pek çok örnek mevcuttur. Taşbaşı Mescidi duvar resimleri kitabesi olmayan bu yapıyı

KONYA-ERMENEK'TE TERKEDİLMİŞ XIX. YÜZYIL

XIX. yüzyıla tarihlememize esas teşkil etmektedir.

Bunlara ilâve olarak, Taşbaşı Mescidi'nin alt katının ocaklı bir Gasilhane ve Yukarı Mahalle Mescidi'nin alt katının hem Gasilhane ve hem de Hoca evi olarak tanzim edilmiş olması çevredeki diğer cami ve mescitlerde görülmeyen kayda değer bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Latif Ağa Mescidi'nde de bir alt kat mevcuttur ancak burada ocak mimarisi olmadığı için burasının gasilhane'den ziyade depo olarak kullanılmış olması daha muhtemeldir.

Ermenek'teki bu mescitlerde karşılaştığımız bu uygulamaya arazinin meyilli oluşu da sebep olmuş olabilir. Ancak her ne surette olursa olsun XIX. yüzyıl Ermenek mescitleri için bu uygulama bir yeniliktir.

1970-1972 yıllarına kadar hizmette bulunan, ait oldukları devrin özelliklerini taşıyan bu maddî kültür varlıklarımızın, behemahal tedbir alınıp korunmaları, bugün dahi buldukları mahallerde ihtiyacı karşıyalayacak başka mescitlerin olmaması sebebiyle elzemdir.

NOTLAR

- 1- Sırası ile, Hititler (M.Ö. 2500-1180), Frigler (M.Ö. 1180-764), Asurlular (M.Ö. 764-705), Babilliler (M.Ö. 625-605), Persler (M.Ö. 605-333), Makedonyalı Büyük İskender (M.Ö. 333-325), Seleukoslar (M.Ö. 285-246), Bergama Krallığı (M.Ö. 246-133), Romalılar (M.Ö. 133-M.S. 395), Bizanslılar (M.S. 395-1115-1116), Anadolu Selçukluları (1115/16-1256), Karamanoğulları (1256-1474) ve 1474 yılından sonra da Osmanlıların hâkimiyetinde kalmıştır. 1871'de Sancak merkezi, 1893 de Silifke sancağına bağlı ilçe merkezi, 1910 yılında Konya Vilayetine bağlı ilçe merkezi, 1915 yılında İçel'e bağlı bir ilçe ve son olarak da 1919 yılında İçel'den alınıp tekrar Konya'ya bağlı bir ilçe olmuştur (Halit Bardakçı, Bütün Yönleriyle Ermenek, Konya, 1976, s.7-12, 51-52).
- 2- Halit Bardakçı, a.g.e., s.147
- 3- Halit Bardakçı, a.g.e., s.147
- 4- İ.Hakkı Konyalı, Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi, Ermenek ve Muabideleri, İstanbul, 1967, s.679
- 5- Halit Bardakçı, a.g.e., s.52
- 6- Halit Bardakçı, a.g.e., s.141
- 7- Halit Bardakçı mescidin ölçülerini 5.60 X 7.00 metre olarak vermektedir (a.g.e., s.141).
- 8- Halit Bardakçı, a.g.e., s.144
- 9- Halit Bardakçı, a.g.e., s.144
- 10- Rüşhan Arık, Batılılaşma Dönemi Anadolu Tasvir Sanatı, Ankara, 1976, s.81
- 11- Rüşhan Arık, a.g.e., s.127
- 12- Rüşhan Arık, a.g.e., s.134
- 13- Rüşhan Arık, a.g.e., s.65, 71, 78

(SUMMARY)

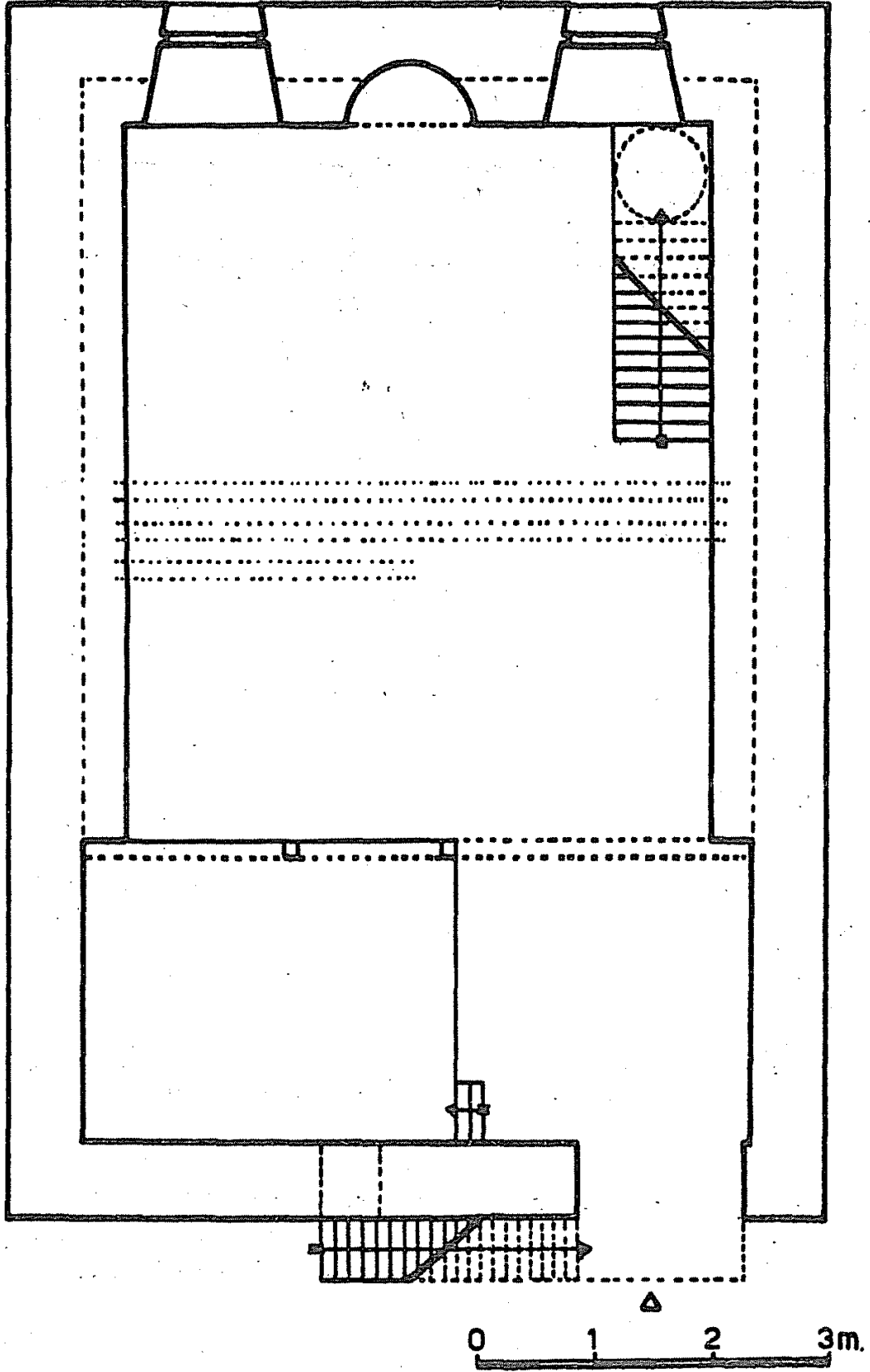
**THE ABANDONED MESCIDS OF XIX CENTURY
IN KONYA-ERMENEK**

This article is about four mescids at center of Ermenek. Ermenek is a town in Konya. Ermenek has been inhabited for many ages. When we order these mescids chronologically, the order turns out to be as follows: Tekke Mescid (1229/1813), Latif Ağa Mescid (1267/1850), Kameronoğlu (Taşbaşı) Mescid (XIX Century) and Yukarı Mahalle Mescid (XIX Century). Each of Tekke and Latif Ağa Mescids has an inscription but the others do not any kind of inscription referring to restoration or construction. There have been some similarities between Kameronoğlu, Yukarı Mahalle and the others forementioned. On the other hand, Kameronoğlu Mescid has very beautiful wall paintings that are vegetal decorations and some mosque descriptions depending on miniature traditions. One Gasilhane-washhouse of dead- is found at the basement in each of them -Kameronoğlu and Yukarı Mahalle- .

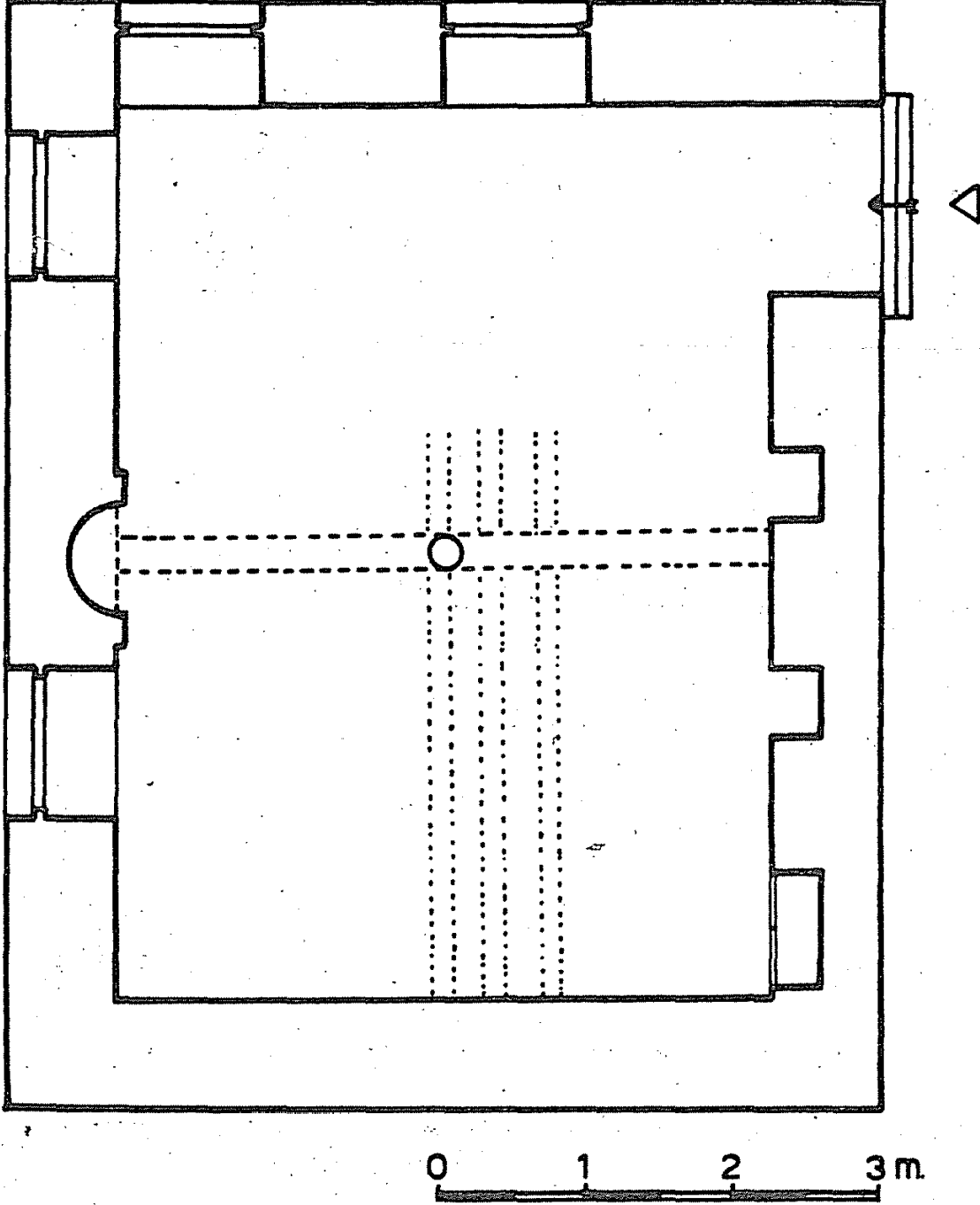
This characteristics is an important aspect of XIX century Ermenek mosques and mescids. In addition to this, Yukarı Mahalle Mescid has also a house belonging to İmam (religious leader) by the Gasilhane.

All of te mescids were covered with mud roofs. The ceilings of all mescids are based on the side walls, at the same time, one or two wooden pillars support the ceiling at the center. One or two bookcases can be seen within all mescids. Also, these mescids have wooden ornamented lattices. Among all these mescids, only Kameronoğlu Mescid has a minaret made from wooden.

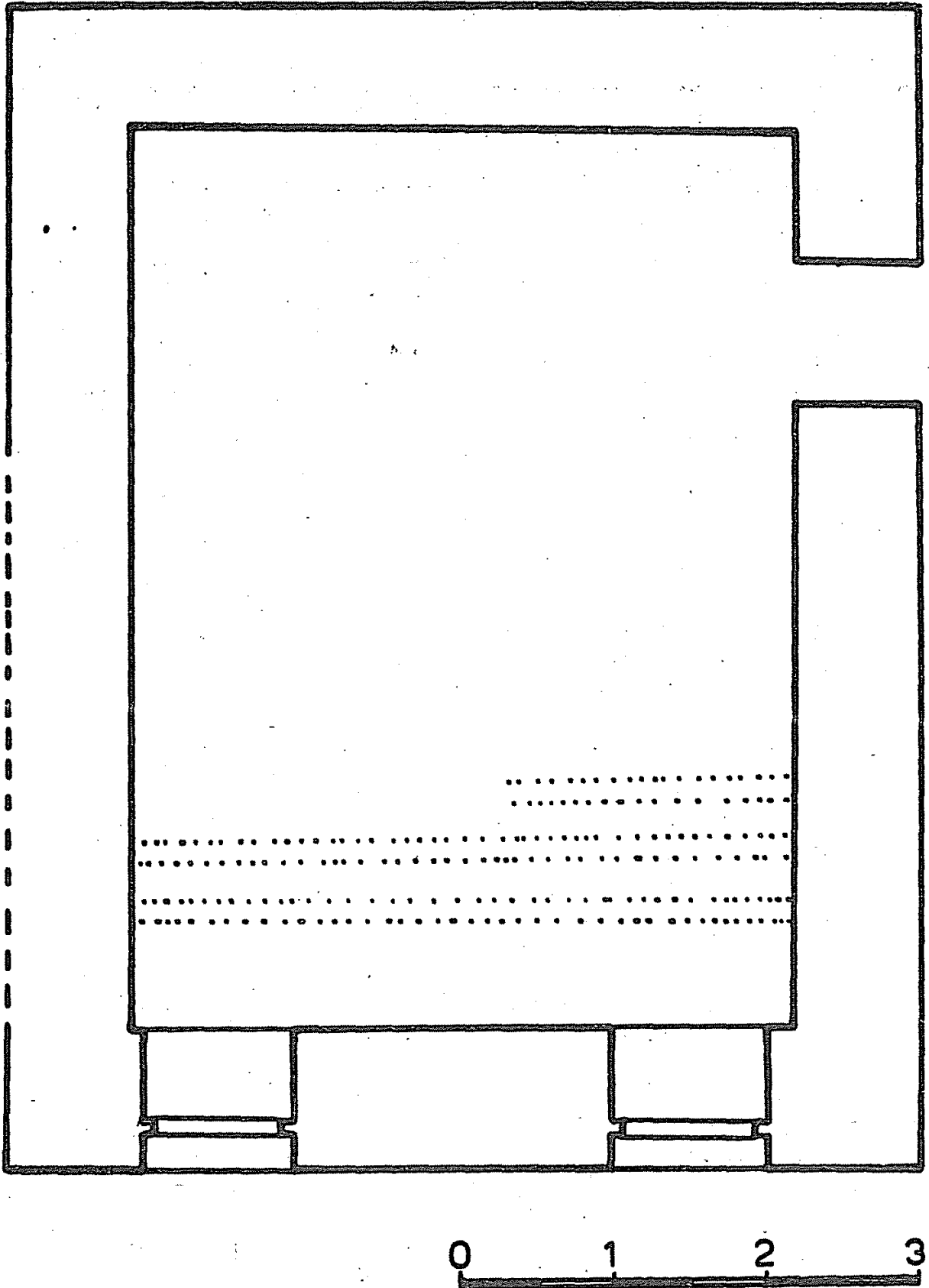
The difference between Tekke, Yukarı Mahalle and the other mescids is that each of Tekke and Yukarı Mahalle Mescid has a Minber.

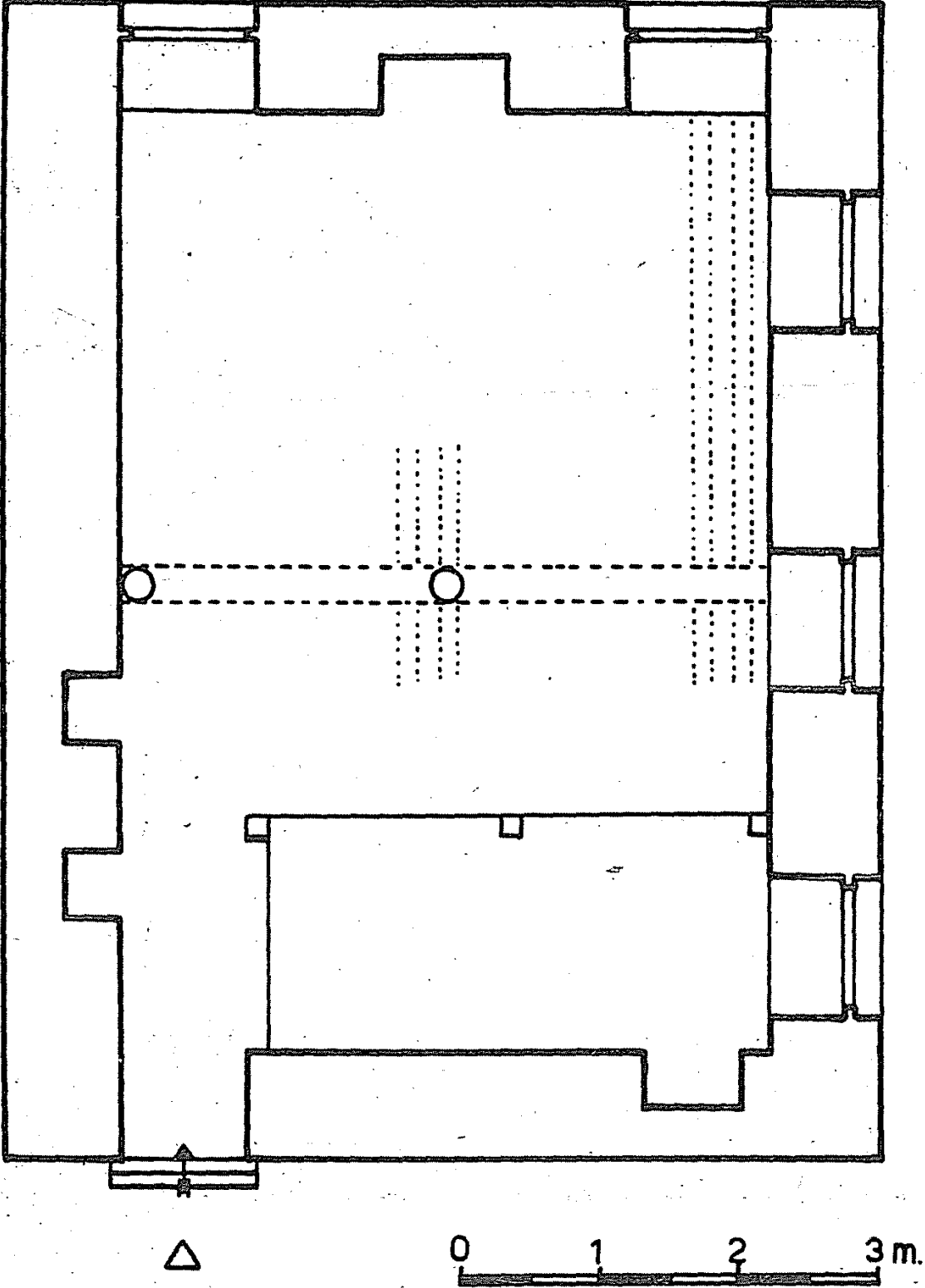
1. Şekil: Tekke Mescidi Plânı

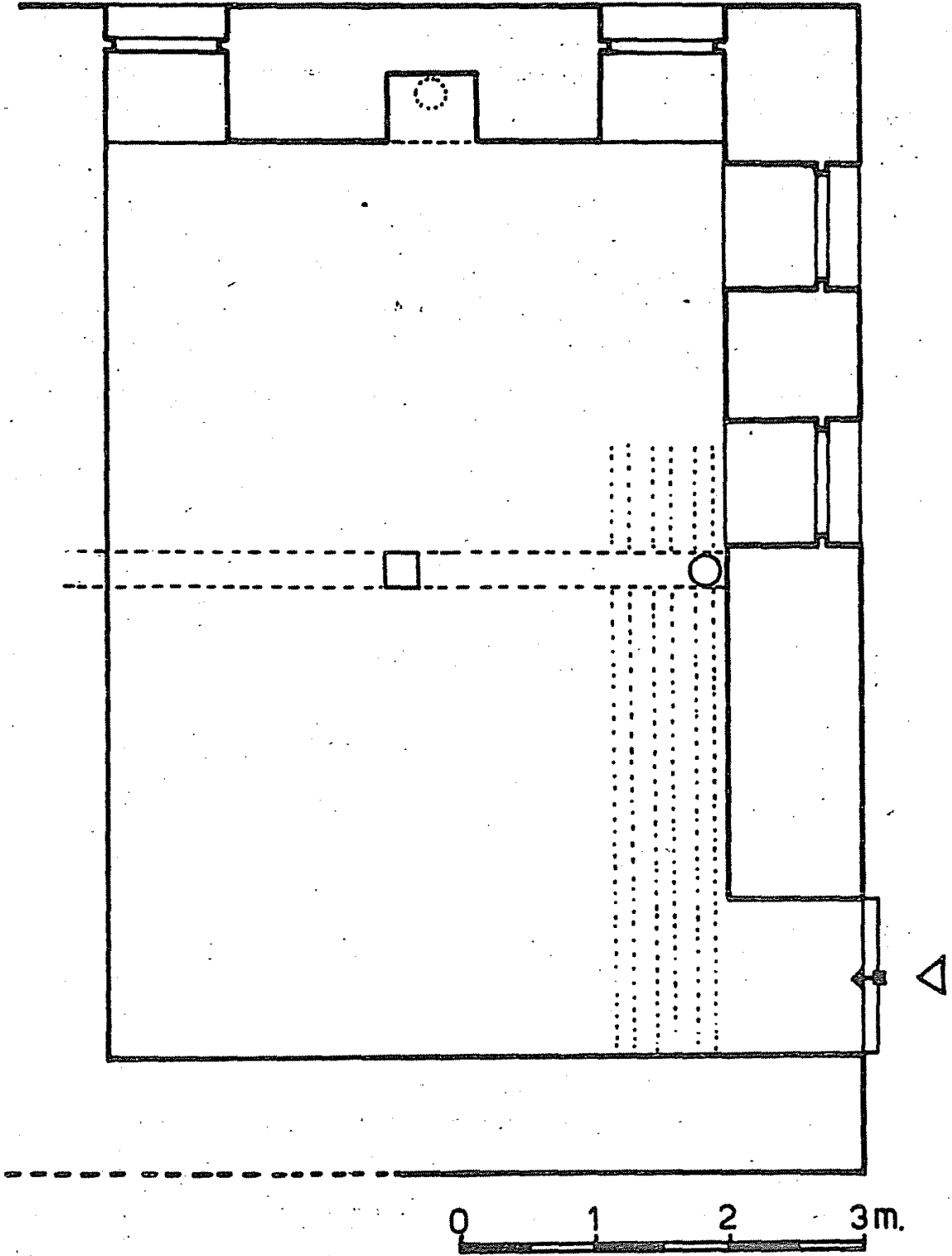
2. Şekil: Latif Ağa Mescidi Plânı

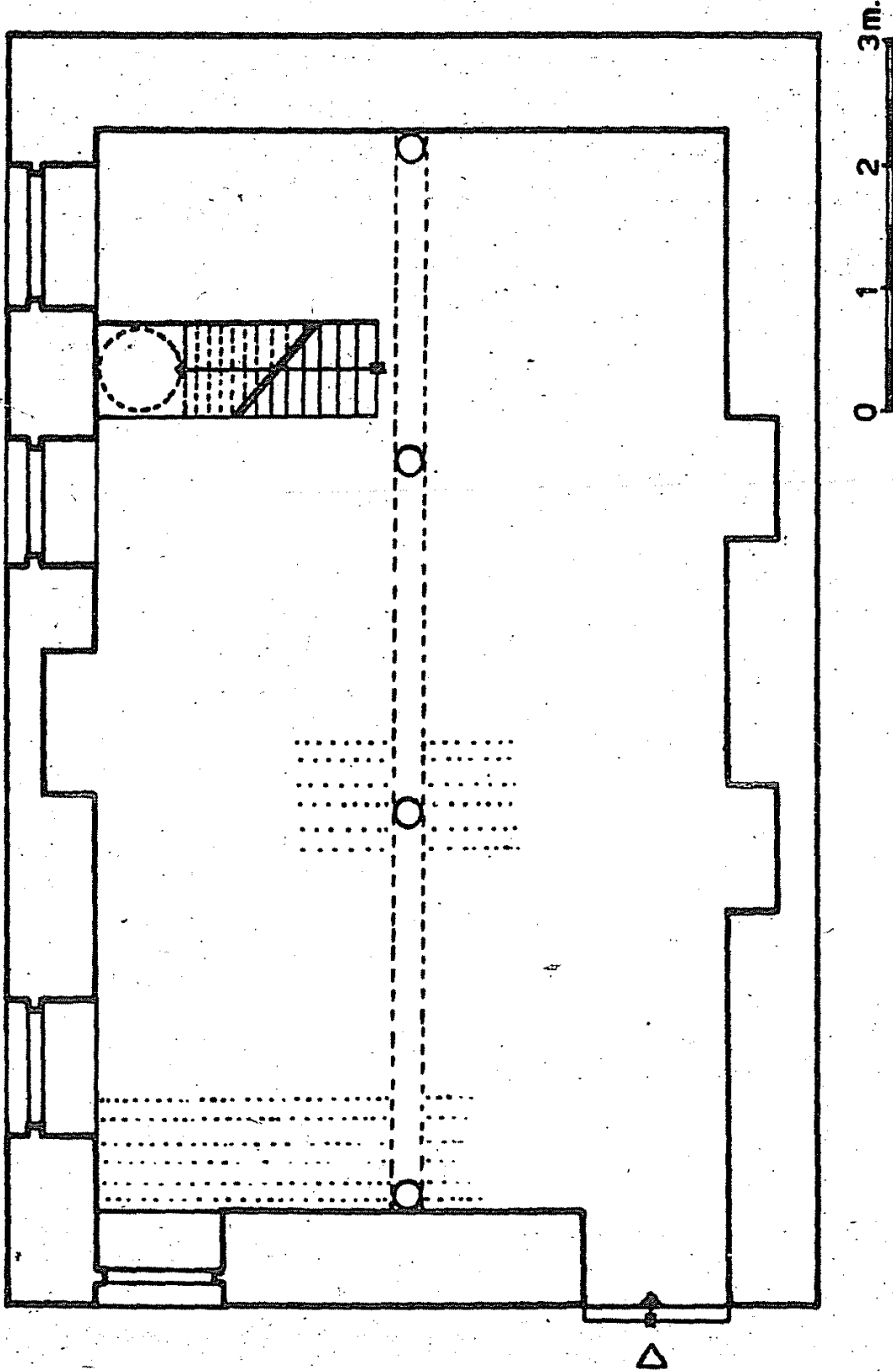
3. Şekil: Latif Ağa Mescidi Alt Kat Plânı

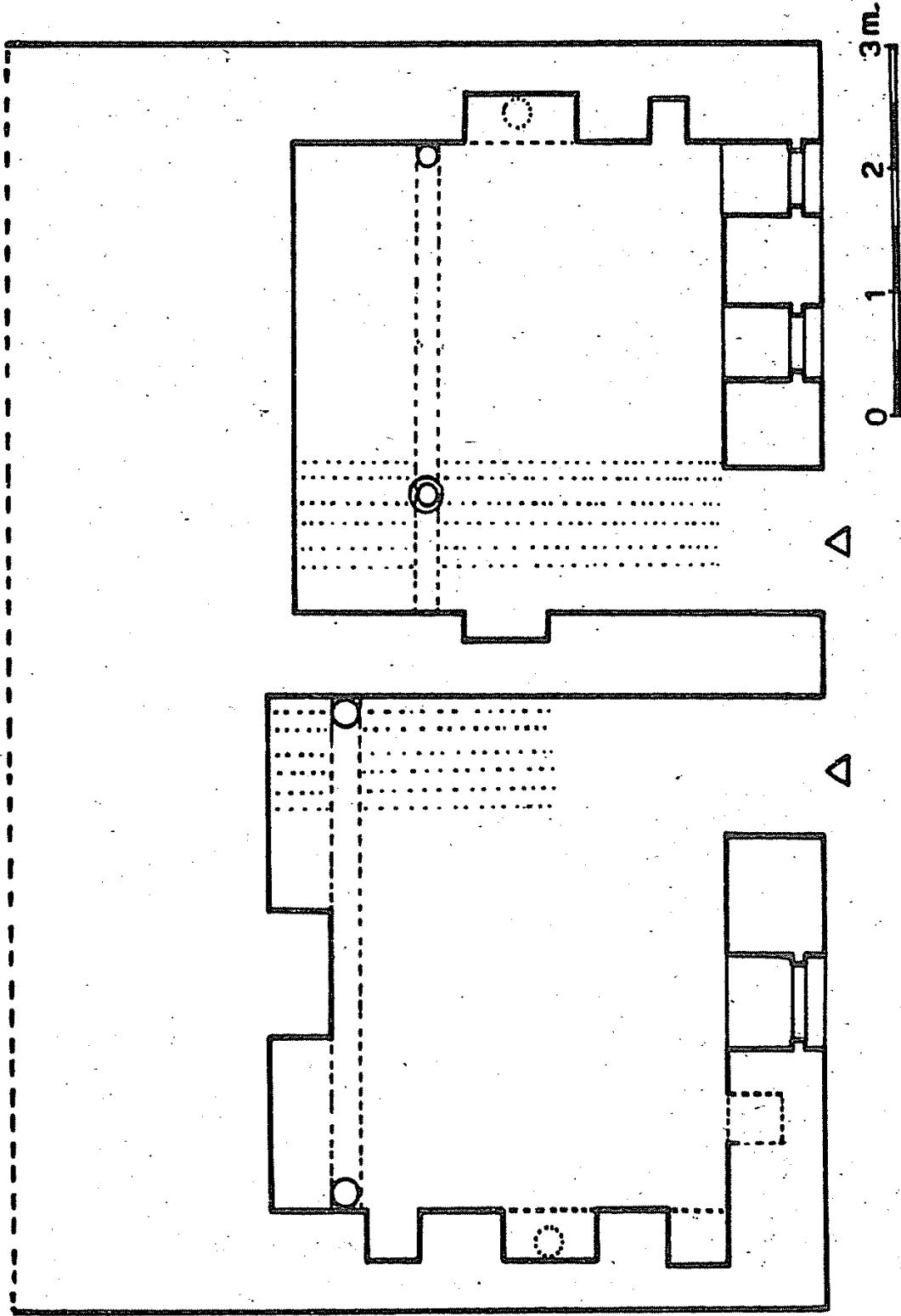
4. Şekil: Kamerolu (Taşbaşı) Mescidi Plânı

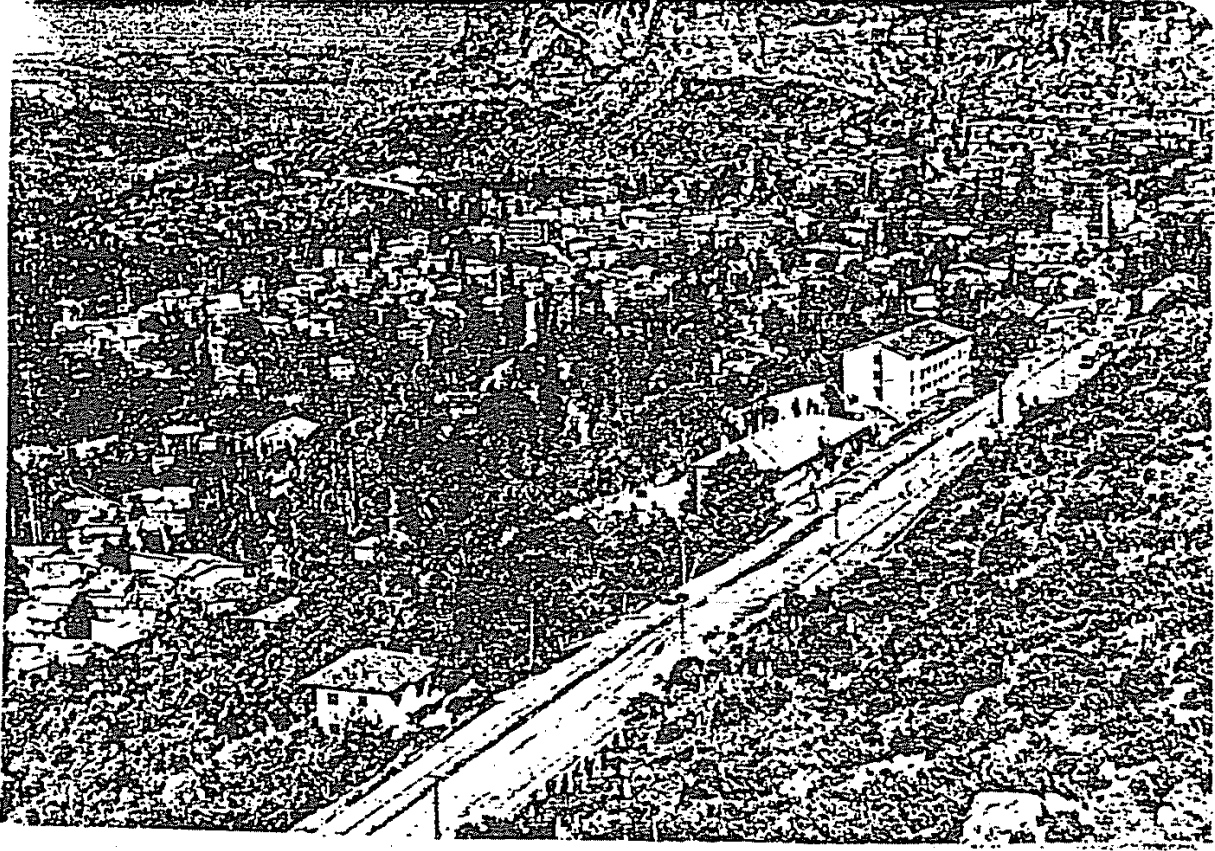
5- Şekil: Kamerolu (Taşbaşı) Mescidi
Alt Kat (Gasilhane) Planı

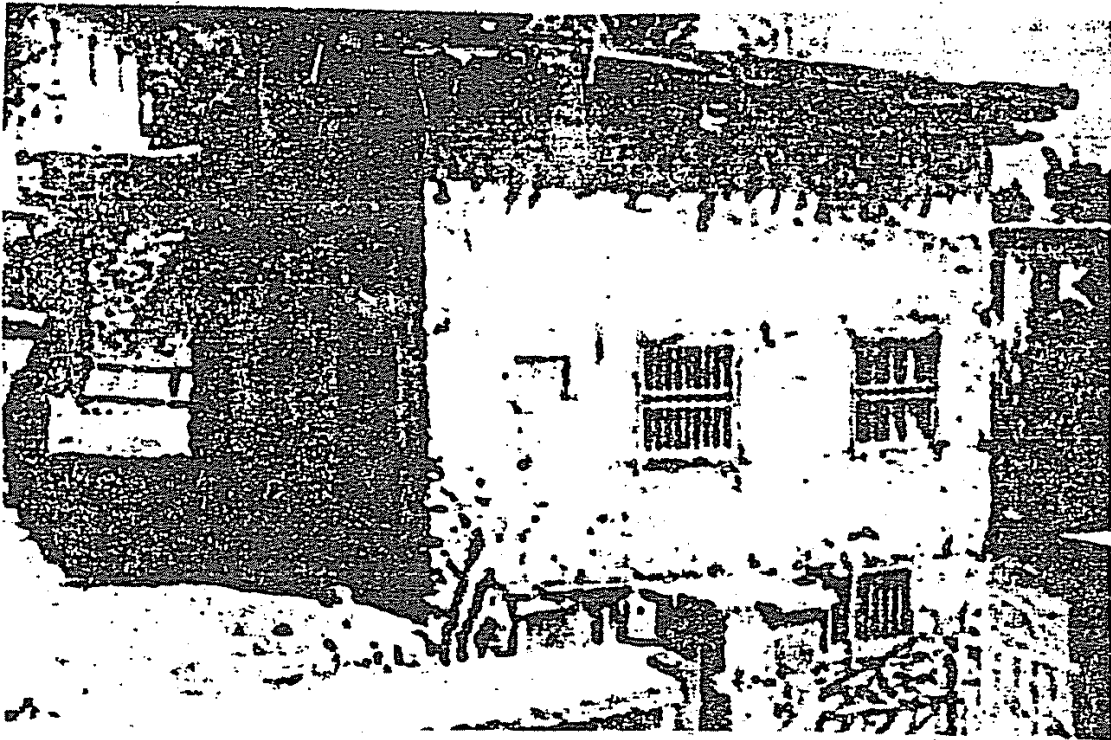
6.Şekil: Aşağı Mahalle Mescidi Planı

7.Şekil: Aşağı Mahalle Mescidi Alt Kat
(Hocaevi ve Gasilhâne) Plânı

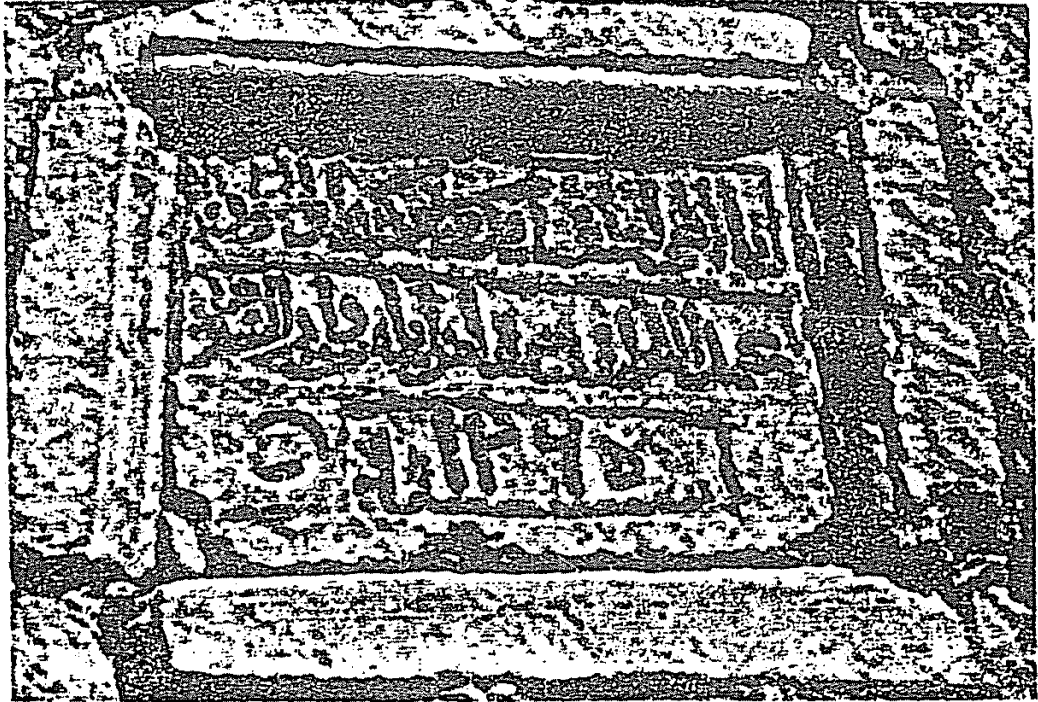
1.Resim : Ermenek - Genel Görünüş

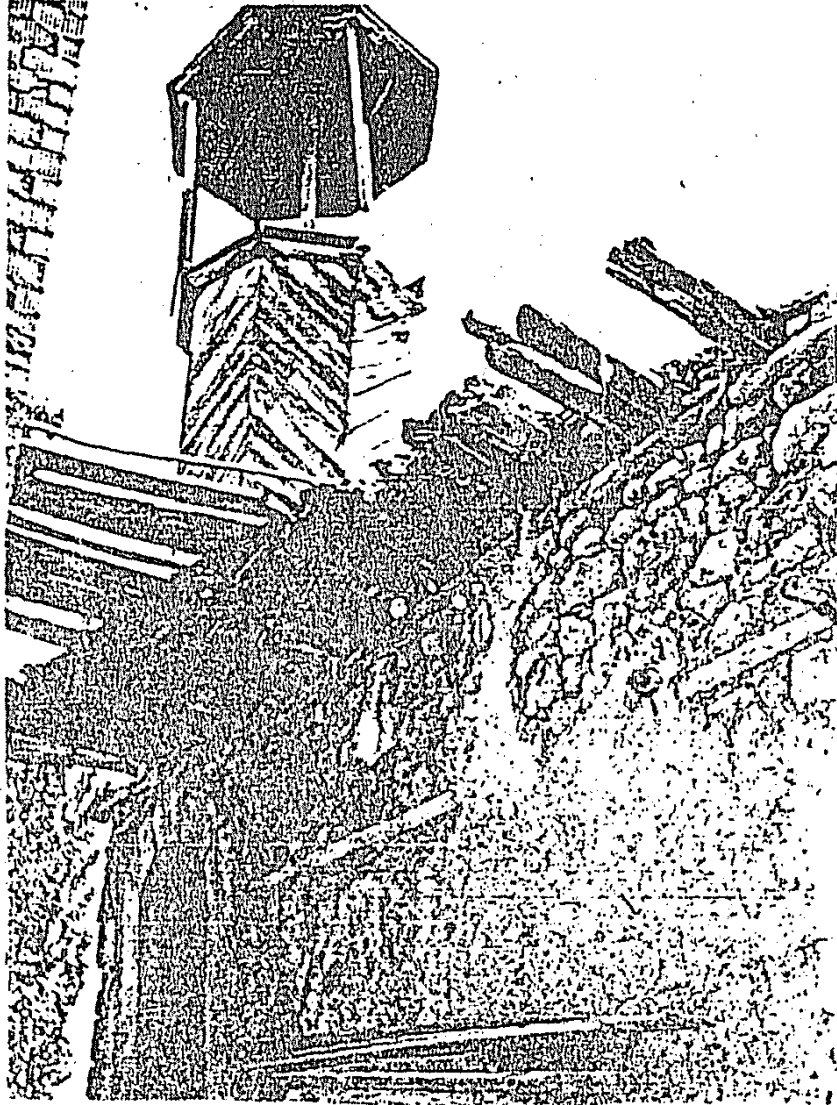
2.Resim : Lâtif Ağa Mescidi Kuzey-Batıdan Görünüş

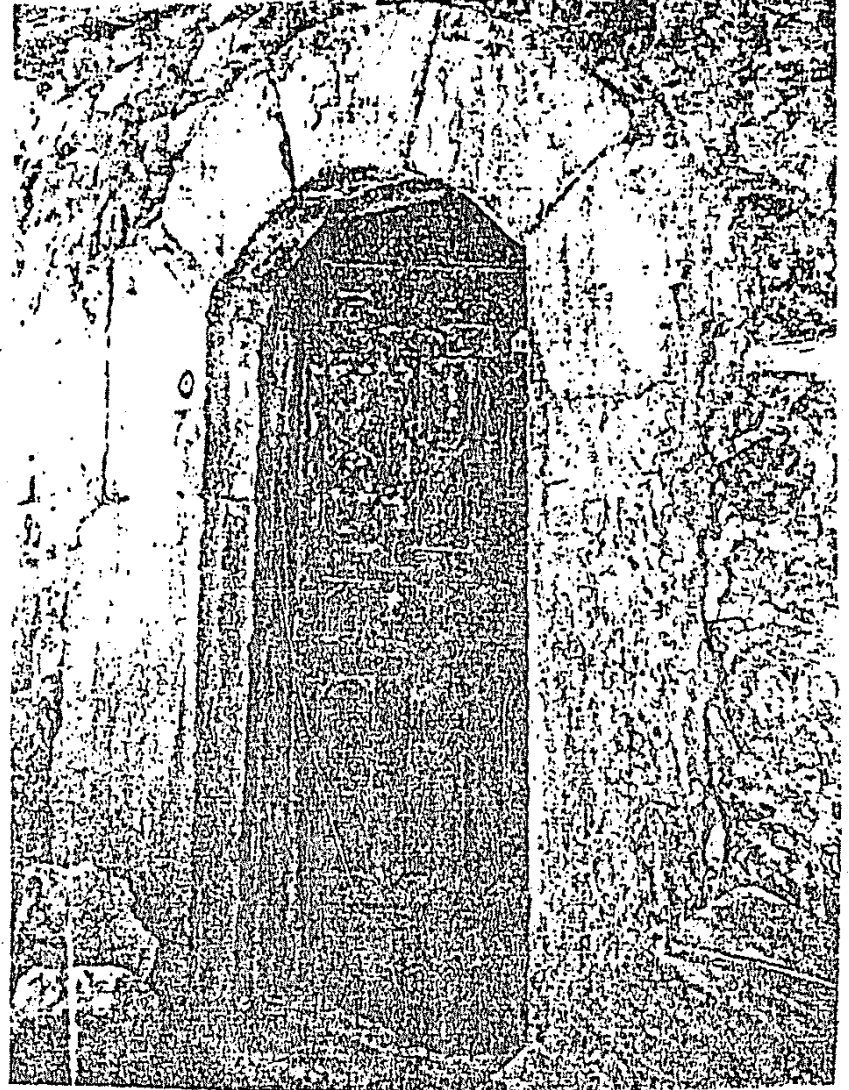
3.Resim : Latif Ağa Mescidi-Giriş Kapısı Üzerindeki Kitabe

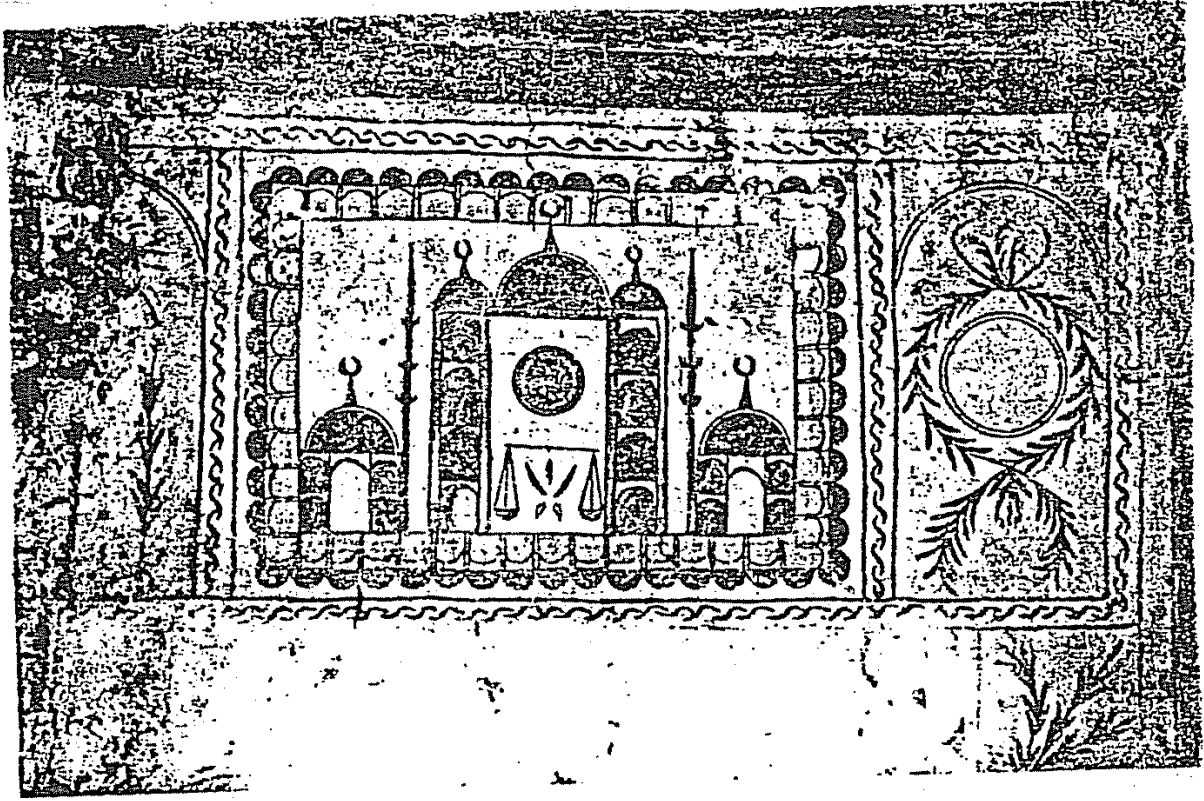
4. Resim: Latif Ağa Mescidi-Batı Cephesindeki Kitabe

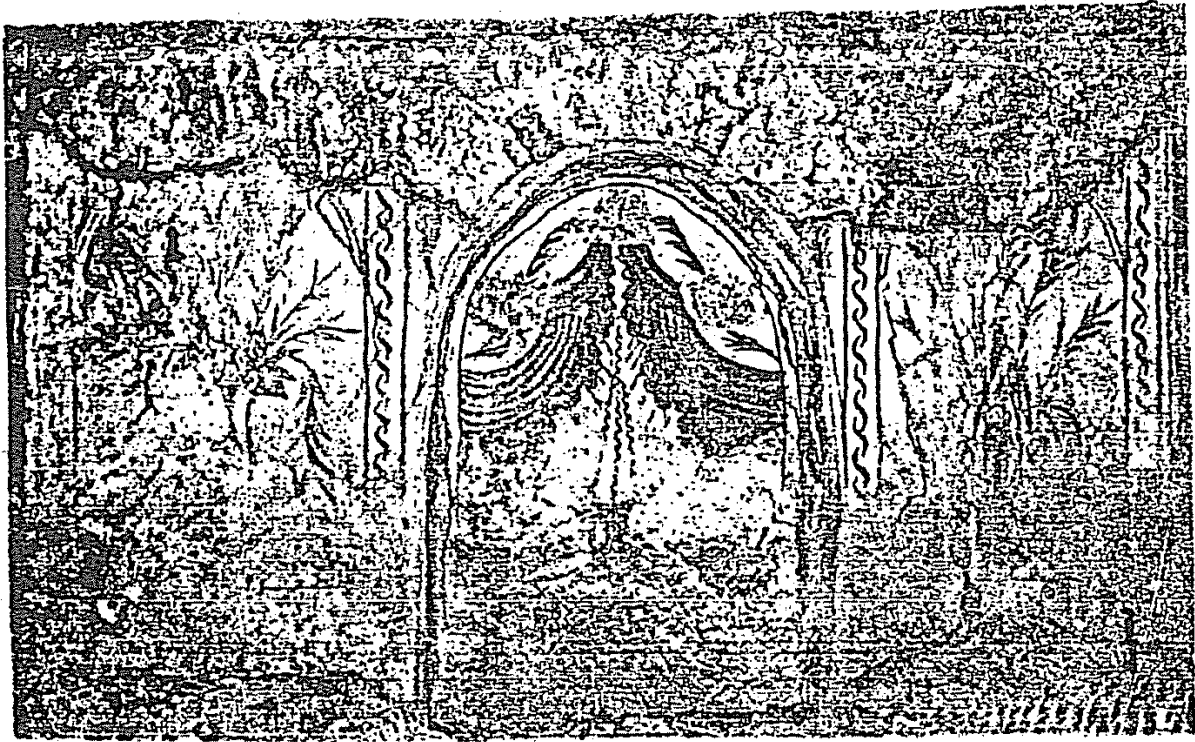
5.Resim : Kameronlu Mescidi-Kuzey'den Görünüş

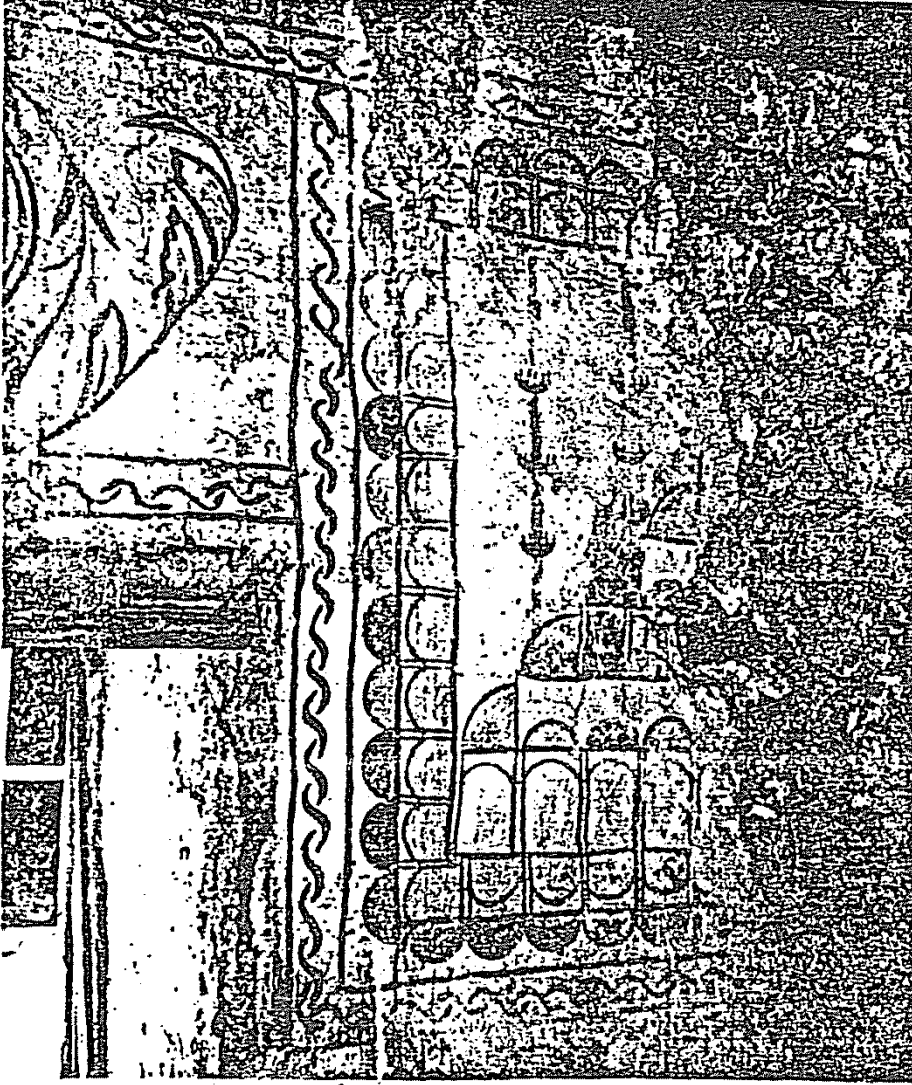
6.Resim: Kameronlu Mescidi-Giriş Kapısı

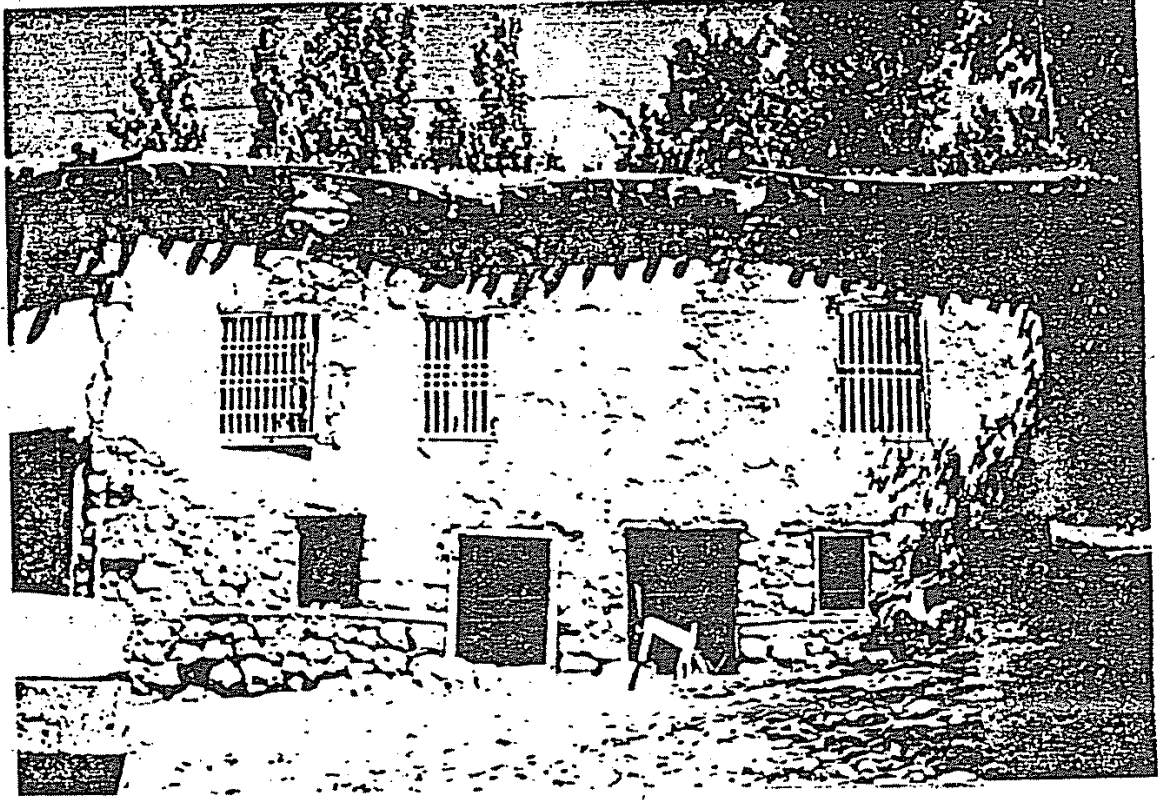
7.Resim: Kameroglu Mescidi-İç Duvar Teziniatı

8. Resim: Kameroglu Mescidi-Mihrab Teziniatı

9.Resim: Kameroglu Mescidi-İç Duvar Tezyinatı

10.Resim: Yukarı Mahalle Mescidi-Güney Cepheden Görünüş